

Олена МИРОНЮК,
orcid.org/0000-0003-3854-6642
аспірант кафедри Історії світового українства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) olenamyroniukk@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ У 2014–2018 РР.

Дослідження присвячено всебічному аналізу життя української діаспори в країнах Балтії – Естонії, Латвії та Литві. Українська громада у цих країнах веде потужну громадську та культурно-просвітницьку роботу, особливо активізувавшись після подій 2014 р. Етнічні українці на постійній основі допомагають своїй Батьківщині, зокрема, надаючи гуманітарну допомогу в зоні АТО. Також необхідно зауважити, що громади активно впливають на прозоре висвітлення подій, що відбуваються в Україні.

Нині немає єдиної ґрунтовної праці, яка б досліджувала та порівнювала життя української громади в країнах Балтії. Отже, саме систематизування та аналіз інформації з приводу діяльності українських громад у цих країнах є надзвичайно актуальними.

Ключові слова: діаспора, українці, українська громада, культура.

Olena MYRONIUK,
orcid.org/0000-0003-3854-6642
PhD Student in Department of the History of World Ukrainianity,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) olenamyroniukk@gmail.com

THE ACTIVITY OF THE UKRAINIAN COMMUNITY IN THE BALTIC COUNTRIES IN 2014–2018

The research is devoted to a comprehensive analysis of the life of the Ukrainian diaspora in the Baltic countries – Estonia, Latvia and Lithuania. The Ukrainian community in these countries is conducting a powerful social, cultural and educational work, especially since the developments of 2014. Ethnic Ukrainians are on a permanent basis helping their homeland, in particular, providing humanitarian assistance in the ATO zone. It should also be noted that communities are actively influencing the transparent coverage of events taking place in Ukraine.

There is currently no single solid work that would explore and compare the life of the Ukrainian community in the Baltic States. Therefore, it is the systematization and analysis of information on the activities of Ukrainian communities in these countries is extremely relevant.

If we talk about the Ukrainian community in Estonia, it is extremely active. The number of Ukrainians in this country is steadily increasing and it is important that the community's activities do not let their native culture and language be forgotten by conducting educational activities. Estonian authorities support the activities of the Ukrainian community and provide them with financial support that has a very positive impact, which is why cultural organizations have good prospects for preserving and promoting culture. Should also be noted that weekly volunteer support for residents of Luhansk and Donetsk region is very relevant. Thanks to support of the Ukrainian community these regions and their hospitals have all the necessary things.

And the Ukrainian community in Latvia is quite active. It should be noted that recently the number of Ukrainians in this state is constantly increasing and it is important that the community's activities do not let forget native culture and language, carrying out educational activities for both children and adults. Localities are also helping to adapt to the newcomers and learn the Latvian language. The Government of the Republic of Latvia supports the activities of the Ukrainian community.

It is also necessary to add that, unlike other Baltic countries in the Republic of Lithuania, after the restoration of independence, almost all Ukrainians became citizens of this state. Perhaps this is precisely influences to the fact that Ukrainians are quickly assimilated in Lithuania and often begin to consider themselves as carriers of only Lithuanian culture, not Ukrainian. This situation makes research on the history and activities of the Ukrainian community extremely relevant.

Key words: diaspora, Ukrainians, Ukrainian community, culture.

Постановка проблеми. У зв'язку з подіями, які відбуваються на Сході України, велика кількість нашого населення приймає рішення змінити країну свого проживання. Зокрема, досить популярним напрямом еміграції для українців є країни Балтії. З кожним роком українська громада в

Естонії, Латвії та Литві збільшується. Зарубіжні українці мають активну життєву позицію, намагаються зберігати та популяризувати свою культуру.

Необхідно зазначити, що саме у країнах Балтії діаспора активно підтримує європейське спрямування України, що звертає увагу світової громадськості на події в нашій державі.

Аналіз досліджень. Тема діяльності зарубіжних українців, зокрема в країнах Балтії найкраще висвітлена у вітчизняній літературі. Дослідження громадсько-політичної діяльності українців почалося ще від початку утворення організацій в цих країнах, тобто з початку 1990-х рр. Важливим є також розуміння статистичних даних, розроблених нашими науковцями.

Зокрема, серед дослідників необхідно виділити директора Інституту досліджень діаспори – Ігоря Івановича Винниченка, який приділяв увагу висвітленню діяльності українців у Латвії та Естонії.

Також важливим для дослідження є огляд офіційних сайтів громадських організацій, які діють в Естонії, Латвії та Литві. Завдяки ним ми можемо провести порівняльний аналіз діяльності зарубіжних українців.

Джерельна база подальшого дослідження складається зі свідчень учасників громадських і культурних об'єднань Литви, Латвії та Естонії, звітної роботи громадських організацій цих країн і Світового конгресу українців.

Мета статті – охарактеризувати громадську та культуротворчу діяльність української діаспори в країнах Балтії шляхом проведення системного аналізу всіх доступних шарів матеріалу.

Виклад основного матеріалу. З кожним роком українська громада за кордоном збільшується. Досить популярним напрямком є країни Балтії – Естонія, Латвія та Литва. Якщо говорити про Естонію, то необхідно зазначити, що, згідно з даними статистики, в цій країні проживає майже 23 тисячі українців, що становить близько 1,8 % від усього населення, за кількістю це друга після росіян національна меншина в країні (Звіт КУЕ, 2017: 401). У зв'язку з війною на сході України до Естонії прибуло багато переселенців, яким ця держава надає тимчасовий дозвіл на проживання. Станом на 2016 р. до Естонії переїхало майже 1 100 українців, 16 з них отримали статус біженця. Збільшилася також кількість українських громадян, які приїжджають на кваліфіковану роботу – це медики, економісти, фахівці в галузі IT-технологій.

Важливо наголосити, що серед жителів Естонії є близько 100 тисяч осіб без громадянства. Це люди, які не виконали вимоги законодавства

Естонії щодо опанування мовою та не склали іспит на знання конституції чи історії країни. До їхнього числа входять також етнічні українці, які недостатньо володіють естонською мовою. Через це більшість української діаспори в Естонії має складнощі з інтеграцією в місцеве суспільство (Про українську громаду, 2019).

Але як зазначає засновник і керівник Центру української культури в Таллінні – Анатолій Лютюк, з кожним роком збільшується кількість чудово вихованих і патріотично налаштованих молодих українців. Зараз у Центрі на практиці біженка з Донецька, яка не тільки чудово володіє українською, але й уже вивчила естонську мову та добре знає англійську.

Отже, переважна кількість українців Естонії, які вирішили пов'язати своє життя з цією країною, позитивно сприймають ідею інтеграції до естонського суспільства, зберігаючи при цьому свою культуру, мову, національну ідентичність. Для цього керівництвом Естонської держави створені всі необхідні умови. Влада Естонії зацікавлена в підтримці активної діяльності української громади в країні, надаючи їй вагому фінансову підтримку на реалізацію соціальних, культурологічних, мистецьких і гуманітарних проектів, спрямованих на зміцнення двосторонніх міждержавних відносин між Україною та Естонією, а також на розширення дружніх партнерських зв'язків між естонським та українським народами (Про українську громаду, 2019).

Хоча в деяких регіонах, зокрема на північному сході Естонії, українцям доводиться досить важко, адже там проживають, головним чином, росіяни, які мають великий вплив на громадське життя, але й там українські організації, які входять до Конгресу українців Естонії, займають досить активну громадянську позицію.

Українська діаспора веде активну просвітницьку роботу та намагається популяризувати та зберігати свою культуру в Естонії. Зокрема, велику роботу проводить Центр української культури в Таллінні (Звіт КУЕ, 2017: 239).

У Центрі виготовляють унікальні листівки, які зараз можна побачити у всіх сувенірних крамничках країни. У центрі є спеціальна виробнича лінія, яка відновлює старовинну технологію з виготовлення паперу – листівки виготовляються вручну. У Центрі проводяться численні майстер-класи для охочих навчитися самим робити папір. На стажування до друкарні Центру приїждять практиканти не лише з України, але й з інших країн. Нещодавно була молодь з Індії та Франції (Хендмейд, традиції, 2018).

Друкарня розташована на першому поверсі будівлі Центру, який займається збереженням і відродженням мистецьких і ремісницьких технологій, що перебувають під загрозою зникнення. Також тут регулярно проводяться курси каліграфії, а у вежі Грузбеке, яку українці на пільгових умовах орендують у міста, був організований з'їзд майстрів каліграфії з усієї Європи.

Багаторазово діаспора представляла українські народні ремесла, музику та національну кухню на місцевих святах в Естонії. У вересні 2016 р. Союз українок Естонії та Центр української культури брали участь у талліннському Ярмарку національностей. У травні 2017 р. колективи Конгресу українців Естонії взяли участь у Талліннських днях Старого міста, а Центр української культури в рамках цього заходу провів десяток майстер-класів та екскурсій (Українська діаспора, 2017).

Українська громада в Естонії активно допомагає Україні. Ще 2014 р. голова Конгресу українців Естонії Віра Коник разом із Богданом Лютюком очолили допомогу нашій державі. Неодноразово передавались із Таллінна контейнери з перев'язувальними матеріалами. За словами волонтерів, у переданих з Естонії контейнерах є майже все необхідне для лікарень і шпиталів (Естонська діаспора, 2015). Щотижнево проводиться збір гуманітарної допомоги, ліків, теплого одягу, товарів першої необхідності для мешканців Луганської та Донецької областей, майже щосереді активісти пікетують Російське посольство в Естонії, вимагаючи повернути АР Крим, зупинити вбивство мирного населення на Донбасі, звільнити політичних в'язнів Кремля.

Центр Української культури в Таллінні разом із Конгресом українців організував збір коштів і гуманітарної допомоги на підтримку переселених осіб в Україні за допомогою спеціального сайту – «Ukraina heaks», що також звертає увагу громадськості до подій у нашій країні.

Якщо ж говорити про українську діаспору в Латвії, то в цій державі українці є третьою за чисельністю національною меншиною після російської та білоруської. Українці становлять приблизно 2 % всіх жителів Латвії, а їхня загальна чисельність налічує близько 50 тисяч осіб. Як і в Естонії, в Латвії частина українців не має громадянства країни. Негромадяни Латвії, які мають українське коріння, можуть оформити статус зарубіжного українця.

Найбільше українців проживає в містах Лієпая, Даугавпілс, Вентспілс. Понад 30 тисяч вихідців з України живе в Ризі, тобто дві третини загальної чисельності українців Латвії. Сьогодні в Латвії функ-

ціонують 17 українських культурно-просвітницьких товариств, представлених в усіх регіонах країни.

У Латвійській Республіці діє Закон «Про вільний розвиток національних та етнічних груп Латвії та їхні права на культурну автономію». Він гарантує всім національним та етнічним групам рівні права, що відповідають міжнародним нормам права людини. У цій країні особи, які належать до національних меншин, мають право зберігати та розвивати свою мову та етнічно-культурну ідентичність, а держава їм у цьому допомагає (Українці у Латвії, 2019).

Українські громадські організації в цій країні займаються досить активно культуротворчою діяльністю.

Історія сучасної української громади почалась у 1988 р. зі створення товариства «Дніпро» (zareєстровано у 1991 р.), яке й досі веде активну роботу зі збереження української мови, звичаїв, традицій та культури українського народу, задоволення культурно-освітніх потреб українців у Латвійській Республіці.

На базі товариства у 1989 р. було створено українську недільну школу, яка була перетворена в державний середньоосвітній заклад – Ризьку українську середню школу. Вона фінансується з державного бюджету Латвії та є школою національної меншини, навчання в якій ведеться двома мовами – у співвідношенні 60 % латиською та 40 % українською.

Активну роботу в країні веде Конгрес українців Латвії, який входить до Світового конгресу українців та Європейського конгресу українців. Конгрес веде роботу зі збереження та розвитку української мови, культури та народних традицій, допомагає новим мігрантам із вивчення латиської мови, задля успішної інтеграції в місцеве суспільство (Звіт КУЛ, 2013: 309).

Конгрес українців Латвії активно займається організацією фестивалів і мистецьких акцій, які популяризують українську культуру. Наприклад, у грудні 2011 р. розпочалась культурно-мистецька акція «Вишиваємо Рушник українців Латвії». Її підтримали 12 українських товариств Латвії, Ризька українська школа та Український народний театр. Сьогодні до вишивання Рушника долучились більше півтори сотні людей з різних куточків Латвії. Хрестики на великому Рушнику українців Латвії вишивають не лише українці, а також представники міських адміністрацій Єкабпілсу, Даугавпілсу, Вентспілсу, Резекне та мер м. Єлгава (Звіт КУЛ, 2013: 310).

Кожного року громада у Латвії урочисто відзначає день народження Тараса Шевченка.

2018 року святкування проходило в Ризі весь день і включало в себе книжкову виставку та святковий концерт, які пройшли в Ризькій українській школі. У концерті брали участь як учні школи, так і аматорські колективи з різних міст Латвії.

Громада та працівники Українського Посольства в Латвії, а також деякі латиські активісти долучилась до флешмоба #GlobalShevchenko2018 (Українці Латвії, 2018).

Нещодавно в Латвії пройшов VIII Міжнародний фестиваль творчості української молоді «Балтійські зорі», в якому беруть участь колективи з України та Балтії (У Ризі, 2018).

Громада веде також волонтерську допомогу Україні. Після трагічних подій 2014 р. було створено товариство «SOS допомога Україні». Воно об'єднує людей різних національностей, яким не байдужа доля нашої держави. Їхня мета – надання допомоги та підтримки українському народу в боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність, а також збір пожертв для підтримки України.

Трохи інша ситуація в Литві. Тут після відновлення незалежності майже всі українці стали громадянами республіки, вони користуються тими ж правами та обов'язками, як і інші громадяни країни.

Зараз українська громада презентує інтереси понад 20 регіональних і міських організацій у державі. З ініціативи діаспори проводяться свята українського мистецтва. До таких форумів залучаються місцева громадськість та органи самоврядування міст Вісагінаса, Паневежіса та Шяуляй, українських організацій із сусідньої Латвії – Риги та Даугавпілса. У Південній Литві місцем тяжіння українства залишається Вільнюс. На заході Литви традиційно мешкає чимала кількість українців, які об'єднані в три громади, а в головному осередку українства цього краю – місті Клайпеді функціонує українська школа. Попри те, що вона має статус недільної, заняття в ній відбуваються три рази на тиждень. Також у Клайпеді засновано новий ансамбль української пісні.

Незважаючи на те, що в цій країні є надзвичайно міцними традиції українського шкільництва, зараз воно переживає своєрідну кризу – річ у тім, що бракує сучасних методик і кваліфікованих вчителів. Така ситуація призводить до швидкої асиміляції, нові генерації українців все більше вважають себе носіями лише литовської культури, аніж культури українців або українців Литви чи литовсько-української культури. Врятувати ситуацію може лише втручання України, а саме – надання методичної, організаційної та фахової допомоги українському шкільництву Литви. Але необхідно зауважити, що ще декілька

років тому було більше шкіл, зокрема три школи у Вільнюсі, по одній в Каунасі та Йонаві. Усього в Литві діяли 8 недільних шкіл, а залишилося тільки три (Чернишук, 2005).

Попри все вищесказане, культурне життя української діаспори у Литві залишається на високому рівні. У цій країні проходили III Міжнародний фестиваль українського мистецтва та інформації «Балтійська Трембіта» та V Міжнародний фестиваль українського мистецтва та інформації «Балтійська Трембіта». У цьому фестивалі беруть участь українські музичні колективи й журналісти не лише з Литви, але й з Естонії, Латвії, Польщі та України.

Велика просвітницька робота відбувається абсолютно у всіх українських організаціях Литви, крім того, завдяки спеціальним партнерським стосункам із громадськими організаціями в містах Тракай, Алітуса, Шяуляй, Друскінінкай та Базілійонай українські заходи, а зокрема концерти, фотовиставки та всебічні презентації України, відбуваються на постійній основі.

Що надзвичайно важливо – до української громади в Литві, крім українців за походженням, почали приєднуватись симпатички України – литовці, німці, караїми, греки, румуни, росіяни, латиші, естонці. Вдалося навіть організувати неофіційний конкурс на краще виконання української пісні серед неукраїнців (Чернишук, 2007).

Неодноразово представники української громади були відзначені почесними нагородами. Зокрема, Віктор Чернишук, Ірена Петрульонене, Наталія Шертвітенене отримали медаль Св. Володимира Великого – найвищу нагороду Світового конгресу українців (Протокол IX СКУ, 2008: 13).

Також представники українських громад у Литві отримали нагороди за свою надзвичайно важливу діяльність із розвитку міжкультурного діалогу та збереження культурної ідентичності. Золотий знак пошани «За заслуги» Департаменту національних меншин при Уряді Литовської Республіки отримала голова української громади Вільнюса Наталія Шертвітенене, а голова громади українців Вісагінаса Світлана Черткова одержала Срібний знак пошани «За заслуги» (Діаспору в Литві, 2017).

Саме завдяки активній роботі діаспори Литва визнала Голодомор геноцидом українського народу, що є надзвичайно важливим питанням для нашої держави (X СКУ, 2013: 37).

Українці Литви голосно виголошують гасла на підтримку України. У листопаді 2018 р. біля посольства Росії у Вільнюсі пройшли акції протесту проти дій російських прикордонників у Кер-

ченській протоці. Один із протестів організувала Ліга молодих консерваторів: близько 15 молодих людей із прапорами України та НАТО скандували гасло, присвячене українським героям (У Вільнюсі, 2018).

Висновки. Підсумовуючи все викладене вище, можна сказати, що українська громада у країнах Балтії є досить діяльною. Завдяки їй до місцевих громад українців долучаються не лише етнічні українці, але й не байдужі до долі Укра-

їни громадяни інших держав. Також необхідно додати, що, на відміну від інших країн Балтії, у Литовській Республіці після відновлення незалежності майже всі українці стали громадянами цієї держави. Можливо саме це впливає на те, що українці швидко асимілюються у Литві та часто починають вважати себе носіями лише литовської культури, а не української. Така ситуація робить дослідження історії та діяльності української громади надзвичайно актуальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Естонська діаспора передала українським лікарням перев'язочні матеріали. *Мультимедійна платформа іномовлення України – УКРІНФОРМ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/1894360-estonska-diaspora-peredala-ukrajinskim-likarnyam-perev'язochni-materiali.html> (дата звернення: 08.02.2019).
2. Діаспору в Литві нагородили за збереження української культури. *Центр міжнародних зв'язків України*. 2017. URL: <http://ua.ciru.org/%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83-%D0%B2-%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B2%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6> (дата звернення: 08.02.2019).
3. Звіт Конгресу українців Естонії з липня 2016 по липень 2017. Річні загальні збори Світового Конгресу Українців. Збірник звітів. Київ, 2017. 401 с.
4. Звіт Конгресу українців Латвії (серпень 2012 – червень 2013): ст. зб. X Світового конгресу українців. Львів, 2013. С. 309–311.
5. Про українську громаду в Естонській Республіці. Посольство України в Естонській Республіці. URL: <https://estonia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ee/ukrainians-in-ee> (дата звернення: 08.02.2019).
6. Протокол IX Світового конгресу українців 20–22 серпня 2008 р., Київ. С. 13–14.
7. Українська діаспора бере участь у Дні народів Естонії. *Центр міжнародних зв'язків України*. URL: <http://ua.ciru.org/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C-%D1%83-%D0%B4%D0%BD%D1%96> (дата звернення: 08.02.2019).
8. Українці Латвії відзначили день народження Шевченка. *Центр міжнародних зв'язків України*. URL: <http://ua.ciru.org/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96-%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B2%D1%96%D1%97-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BB-%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE> (дата звернення: 08.02.2019).
9. Українці у Латвійській Республіці. *Посольство України в Латвійській Республіці*. URL: <https://latvia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-lv/ukrainians-in-lv> (дата звернення: 08.02.2019).
10. У Ризі розпочався VIII Фестиваль української мелодії «Балтійські зорі». *Мультимедійна платформа іномовлення України – УКРІНФОРМ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2562944-u-rizi-rozprocavs-viii-festival-ukrainskoi-molodi-baltijski-zori.html> (дата звернення: 08.02.2019).
11. У Вільнюсі протестують проти агресії РФ у Керченській протоці. *Мультимедійна платформа іномовлення України – УКРІНФОРМ*. 2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2588621-u-vilnusi-protestuut-proti-agresii-rf-u-kercenskij-protoci.html> (дата звернення: 19.12.2019).
12. Чернищук В. Звіт громади українців Литви (2004–2005). Річні звіти. 2005. URL: http://ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2005/Lithuania.pdf (дата звернення: 9.02.2019).
13. Чернищук В. Звіт громади українців Литви (2006–2007). Річні звіти. 2007. URL: http://ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2007/Lithuania.pdf (дата звернення: 08.02.2019).
14. Хендмейд, традиції та м'яка оборона. Український культурний центр у Таллінні. *Інформаційний портал – Тиждень.ua*. URL: <https://tyzhden.ua/Culture/30768> (дата звернення: 08.02.2019).
15. X Світовий Конгрес Українців. Звіти (2008–2013). Львів, 2013. 352 с.

REFERENCES

1. Estons'ka diaspora peredala ukrayins'kim likarnyam perev'язochni materiali [Estonian Diaspora handed dressing materials to Ukrainian hospitals]. *Mul'timedijna platforma inomovlennya Ukrayini – UKRINFORM* [in Ukrainian]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/1894360-estonska-diaspora-peredala-ukrajinskim-likarnyam-perev'язochni-materiali.html> (data zvernennya: 08.02.2019).
2. Diasporu v Litvi nagorodili za zberezhennya ukrains'koї kul'turi [The Diaspora in Lithuania was awarded for the preservation of Ukrainian culture]. *TSentr mizhnarodnikh zv'yazkiv Ukrayiny*. 2017 [in Ukrainian]. URL: <http://ua.ciru.org/%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%B2%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B2%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6> (data zvernennya: 08.02.2019).

3. Zvit Kongresu Ukrayintsiv Estonii z lipnya 2016 po lipen' 2017 [Presentation of the Congress of Ukrainians of Estonia from July 2016 to July 2017]. Richni zagal'ni zbori Svitovogo Kongresu Ukrayintsiv. Zbirnik zvitiv. Kyiv, 2017. 401 p. [in Ukrainian].
4. Zvit Kongresu ukrayintsiv Latvii (serpen' 2012 – cherven' 2013) [Report of the Congress of Ukrainians of Latvia (August 2012 – June 2013)]: stat. zb. X Svitovij Kongres ukrayintsiv. L'viv, 2013. pp. 309–311 [in Ukrainian].
5. Pro ukrayins'ku gromadu v Estons'kij Respublitsi [About the Ukrainian community in the Republic of Estonia]. *Posol'stvo Ukrayini v Estons'kij Respublitsi* [in Ukrainian]. URL: <https://estonia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ee/ukrainians-in-ee> (data zvernennya: 08.02.2019).
6. Protokol IX Svitovogo Kongresu Ukrayintsiv 20–22 serpnya 2008 [Protocol of the IX World Congress of Ukrainians August 20–22, 2008]. Kyiv. pp. 13–14 [in Ukrainian].
7. Ukrayins'ka diaspora bere uchast' u Dni narodiv Estonii [Ukrainian diaspora participates in the Days of Peoples of Estonia]. *TSentr mizhnarodnikh zv'yazkiv Ukrayiny* [in Ukrainian]. URL: <http://ua.ciru.org/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C-%D1%83-%D0%B4%D0%BD%D1%96/> (data zvernennya: 08.02.2019).
8. Ukrayintsi Latvii vidznachili den' narodzhennya SHEvchenka [Ukrainians of Latvia celebrated Shevchenko's birthday]. *TSentr mizhnarodnikh zv'yazkiv Ukrayiny* [in Ukrainian]. URL: <http://ua.ciru.org/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96-%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B2%D1%96%D1%97-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE/> (data zvernennya: 08.02.2019).
9. Ukrayintsi u Latvijs'kij Respublitsi [Ukrainians in the Republic of Latvia] *Posol'stvo Ukraïni v Latvijs'kij Respublitsi* [in Ukrainian]. URL: <https://latvia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-lv/ukrainians-in-lv> (data zvernennya: 08.02.2019).
10. U Rizi rozpochavsya VIII festival' ukrayins'koï molodi "Baltijs'ki zori" [VIII festival of Ukrainian youth "Baltic Stars" started in Riga]. *Mul'timedijna platforma inomovlennya Ukraïni – UKRIFORM*. [in Ukrainian]. URL: <https://www.ukriform.ua/rubric-diaspora/2562944-u-rizi-rozpocavsya-viii-festival-ukrainskoi-molodi-baltijski-zori.html> (data zvernennya: 08.02.2019).
11. U Vil'nyusi protestuyut' proti agresii RF u Kerchens'kij prototsi [In Vilnius protest against Russian aggression in the Kerch Strait]. *Mul'timedijna platforma inomovlennya Ukrayini – UKRIFORM*. 2018 [in Ukrainian]. URL: <https://www.ukriform.ua/rubric-world/2588621-u-vilnusi-protestuyut-proti-agresii-rf-u-kercenskij-protoci.html> (data zvernennya: 19.12.2019).
12. CHernishhuk V. Zvit gromadi ukraïntsi Litvi (2004–2005) [Chernyshchuk V. Report of the Ukrainian community of Lithuania (2004–2005)]. Richni zviti. 2005. [in Ukrainian]. URL: http://ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2005/Lithuania.pdf (data zvernennya: 9.02.2019).
13. CHernishhuk V. Zvit gromadi ukraïntsi Litvi (2006–2007) [Chernyshchuk V. Report of the Ukrainian community of Lithuania (2006–2007)]. Richni zviti. 2007. [in Ukrainian]. URL: http://ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Annual_Meetings_2007/Lithuania.pdf (data zvernennya: 08.02.2019).
14. Hëndmejd, traditsii ta m'yaka oborona. Ukrayns'kij kul'turnij tsentr u Tallinni. [Handmade, traditions and soft defense. Ukrainian Cultural Center in Tallinn]. *Informatsijnij portal – Tizhden.ua*. [in Ukrainian]. URL: <https://tyzhden.ua/Culture/30768> (data zvernennya: 08.02.2019).
15. X Svitovij Kongres Ukrayintsiv. Zviti (2008–2013) [X World Congress of Ukrainians. Reports (2008–2013)]. L'viv. 2013. 352 p. [in Ukrainian].